

KULTUREN

Kv Paradis 45

fornlämning Lund 73:1,
Lunds stad och kommun, Skåne län
Geoteknisk undersökning 2017

KULTURMILJÖRAPPORT 2017:30

GERTIE ERICSSON

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	3
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser	5
Genomförande och resultat	6
Kulturlagerstatus och förslag på fortsatta åtgärder.....	8
Administrativa och tekniska uppgifter	9
Referenser	10
Bilagor	10

Sammanfattning

I samband med en geoteknisk undersökning genomfördes en arkeologisk undersökning av 2 borrhål på kv Paradis 45, Lund, enligt Länsstyrelsens beslut (lst.dnr. 431-11426-2017).

Två borrprover togs på ytan där nybyggnationen var planerad. Borrprov 1 bestod av kulturlager med efterreformatorisk datering ned till 0,50 m djup, varvid medeltida kulturlager vidtog. Kulturlagren hade bakgårdskaraktär och nedgrävt i moränen fanns även en igenfylld nedgrävning, tolkad som en möjlig flätverksskodd latrin. Nedgrävningen hade täckts med ett lerlock, samt ett kulturlager för att nivellera ytan. Steril moränlera framkom vid 1,80 m djup. I borrprov 2 fanns kulturlager med efterreformatorisk datering till 1,00 m djup, där medeltida kulturlager vidtog. Kulturlagren tolkades vara bakgårdslager, och mot moränleran påträffades den äldsta markhorisonten. Vid 1,65 m djup framkom steril moränlera.

Vid den geotekniska undersökningen framkom kulturlager som ytligast 0,50 m under nuvarande marknivå. Det finns inget projekterat grundläggningsförslag. För att utreda vilka ingrepp som är möjliga förordas en arkeologisk förundersökning.

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning 73:1, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

Inledning

I samband med en geoteknisk undersökning genomfördes en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning i kv Paradis 45, Lund. Området var beläget i den norra delen av Lunds medeltida stadsområde, fornlämning Lund 73:1, enligt Länsstyrelsens beslut (lst.dnr. 431-11426-2017).

Fornlämningsmiljö

Kv Paradis är det största kvarteret i Lunds stadskärna och är beläget i den norra delen av Lunds medeltida stadsområde. Det begränsas av gator av medeltida ursprung, Allhelgona Kyrkogata i norr, Bredgatan i väster, Paradisgatan i söder och Sandgatan i öster. Det finns belägg från år 1350 att en tidigare gata, Lysesträdet, varit belägen öster om aktuell tomt och löpt från norr till söder genom dagens kv Paradis. Den skulle därmed ha bildat den östra gränsen för tomten under medeltiden, och lagts ut under 1000-1100-talet (Bevaringskommittén 1983 s 102).

Tomten kv Paradis 45 ligger vid Bredgatan några tomter söder om stadsporten mot norr. Bredgatan, vilken är stadens infartsgata från norr, lades troligen ut på 1200-talet. Det första kända omnämnandet av gatan är från år 1289, då den benämns *lata platea*, det vill säga "den breda gatan" (Andrén 1984 s 11; Blomqvist 1951 s 338). År 1315 benämns den *Brethaegatae*, som även användes som tillägg till personnamn, t ex Johannes Karlsson på Bredgata. Det finns en benämning på Bredgatan från år 1405 som refererar till gatan som stora Langgatan (Blomqvist 1951 s 338).

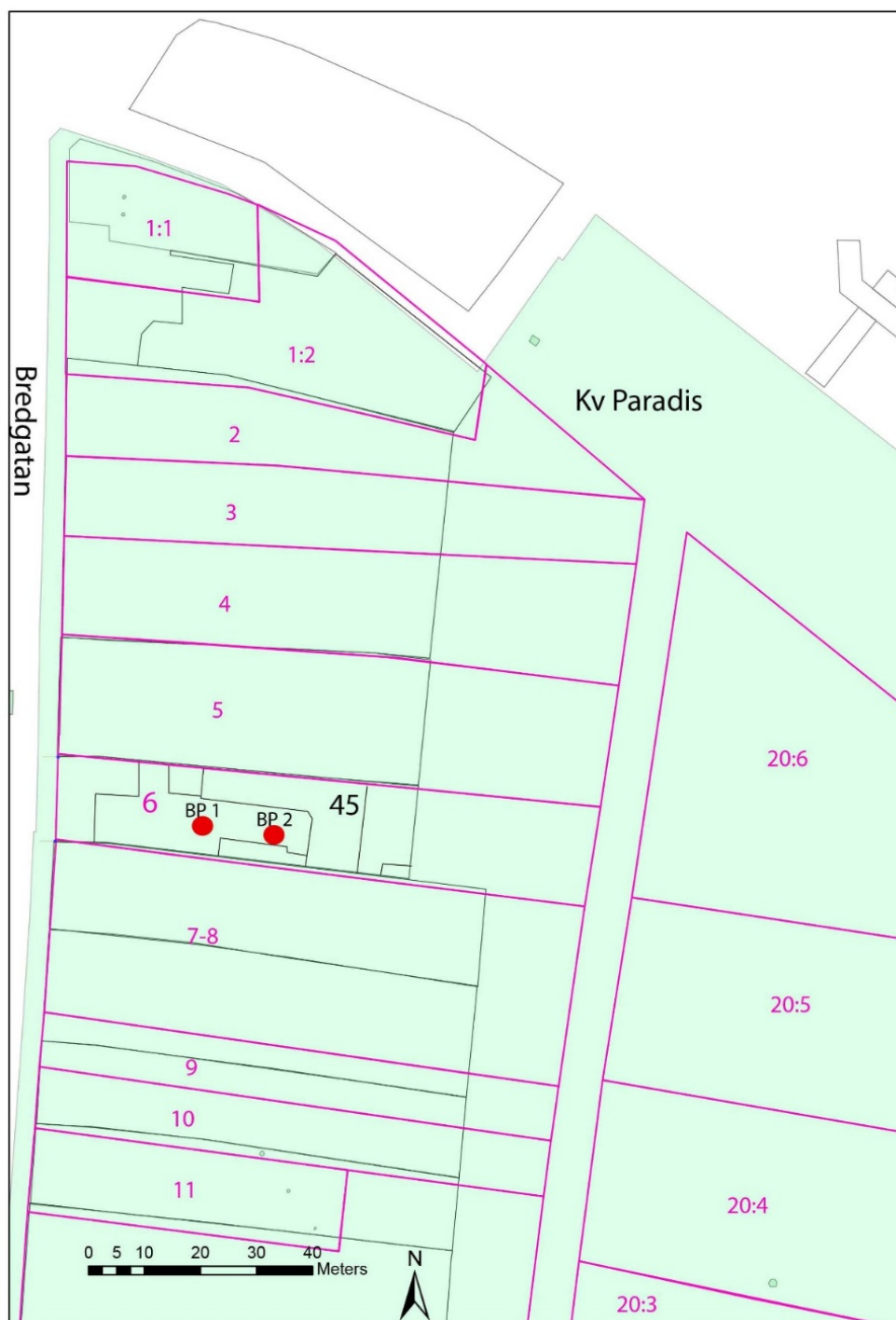
Under 1200-talet var tomterna utmed Bredgatan bebyggda, men inte förrän under 1500- och 1600-talet var gatan tätbebyggd. Bebyggelsen brändes till stora delar ner år 1678 under Kristian V återtåg från Kristianstad, då danskarna lät sätta eld på Lund. Tomterna var åter bebyggda ett decennium senare (Bevaringskommittén 1983 s 102). På en osignerad kartsnitt, *Topographia Londarum quam Andreas facit et delineavit*, som troligen tillkom år 1669 syns Bredgatan med bebyggelse på båda sidor av gatan (André & Högstedt 1990 s 17).

På Caspar Magnus Espmans karta från år 1783 syns obrutna husrader längs med Bredgatan (André & Högstedt 1990 s 34). Hantverkarna hade sina tomter på den östra sidan av gatan, med den västra sidan innehades av ämbetsmän (Bevaringskommittén 1983 s 12). Under 1800-talet var gatan ett viktigt stråk för handeln i staden, vilket kom att avta i och med byggandet av järnvägen år 1856, då affärerna istället flyttades till Lilla Fiskaregatan och Klostergatan. Exploateringstakten i området har varit relativt låg, varpå mycket av gathusen är från perioden 1720-1820 (Bevaringskommittén 1983 s 13). Tomtstrukturen i nuvarande kv Paradis härstammar till viss del från tiden före utläggandet av Bredgatan. Kvarteret karakteriseras av de långa smala tomterna som grupperar sig på båda sidor om gatan (Bevaringskommittén 1983 s 13).

Den aktuella fastigheten, Paradis 45, består av ett envånings gathus byggt omkring år 1800, samt gårdshus från år 1857. Gårdshuset användes som stall, boskaphus och drängkammare samt en logglänga. Byggnadernas funktion ändrades dock mot 1800-talets slut, då stallängan blev smedja med en mindre bostad, logglängan byggdes om till ett bostadshus (Bevaringskommittén 1983 s 109).

Enligt Andréns rekonstruktion av tomtindelningen omkring år 1500 bestod den aktuella fastigheten av tomt 6. Nedan följer en sammanställning av tomtmarkens ägosituation, enligt Andrén (1984 s 67).

6	Gård (äldre uppgifter saknas)
1650	Nämns Niels Madsens gård
Före 1677	Ägdes av Grels Smed.

Figur 2. Den nordvästra delen av kv Paradis, med dagens fastighetskarta markerad med grönt, Andréns tomtrekonstruktion markerad med rosa linjer, samt de två borrhörens markerade med rött. Ur Kulturens stads-gis.

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Det aktuella området har undersökts arkeologiskt vid flera tillfällen. Dock har inga ingrepp på den aktuella fastigheten dokumenterats arkeologiskt. Nedan följer ett urval av de arkeologiska iakttagelserna som gjorts i området. Uppgifterna är, om inget annat nämns, hämtade ur Kulturens LA-arkiv.

År 1916 påträffades vallgraven under en grundgrävning mot Norra Vallgatan i kv Paradis 51.

År 1941 framkom vallgravens södra nedgrävningskant tillsammans med kulturlager i anslutning till Kirurgiska kliniken, i kv Paradis 51.

År 1941, 1960 påträffades lämningar efter Norreport i samband med schaktningar i Bredgatan.

År 1996 utfördes en arkeologisk förundersökning norr om aktuell tomt. Då dokumenterades ca 1,30 m bevarade kulturlager i området (Karlsson 2007).

År 2002 utfördes en arkeologisk förundersökning i kv Paradis 47. Det påträffades bland annat rester efter olika tiders bebyggelse och spår av metallhantverk (Ericsson 2002).

År 2013 genomfördes en arkeologisk schaktningsövervakning i kv Paradis 47. Välbevarade kulturlager framkom på ett djup av 1,30 m. I den södra delen framkom lämningar efter bebyggelse som brunnit. Det tolkades som ett hus som tillhört en gård som använts som verkstad för hantverk, vilken troligen hade brunnit på platsen. Norr om gården fanns odlingsjord, troligen från hushållsnära odling (Kronroth 2013 s 9).

År 2008 genomfördes en arkeologisk förundersökning i kv Paradis 51. Det påträffades bebyggelselämningar, raseringslager och gropsystem. Förundersökningen ledde till en riktad slutundersökning som utfördes år 2009. Vid den senare undersökningen framkom två brunnar, varav den ena daterades till år 1156. Delar av ett vikarieresidens påträffades, vilket var byggt av korsvirke. Stora delar av området hade använts som odlingsmark för hushållsnära odling, kål- och örtgårdar för att sedermera användas som humlegård. Trolig datering för när marken började användas är daterad till början av 1100-talet (Ericsson in prep).

Genomförande och resultat

En arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning genomfördes på fastighet Paradis 45, Lund, i samband med en geoteknisk undersökning med en kompletterande miljöundersökning. Två borrhov tog i området för planerad nybyggnation.

De två borrhov tog till 5,00 m djup och den geotekniska undersökningen innebar både provtagning med skruvborr, hållfasthetsbestämning genom CPT sondering samt genom viktsondering, installation av 1 grundvattenrör, miljöundersökning samt arkeologisk bevakning. Grundvattennivån mättes av geotekniker till 1,90 m i borrhov 1 och 1,80 m i borrhov 2.

Figur 3. Fastigheten Paradis 45, Lund, markerad med grönt, de två borrhöven markerade med nummer.

Borrhöven 1 togs centralt på gården, till ett djup av 5,00 m. Marknivån låg på +48,40 möh. Överst fanns 0,20 m sättsand och kullersten, och under gårdsbeläggningen påträffades ett kulturlager med efterreformatorisk datering, ned till 0,50 m djup. Därunder framkom ett kulturlager, ned till 1,15 m djup, som kan ha tjänstgjort som bakgård, med medeltida datering. Det bestod av lerig humus, med inslag av trä, djurben, bränd lera och träkol. Under det fanns ett lerlock som täckt över innehållet i en nedgrävning, möjligen en latrin. Materialet i nedgrävningen bestod av organiskt kulturlager, med inslag av gödsel/dynga, fekalier, mossar, träpinnar och träkol. Fynd av en svartgodsskärva. Nedgrävningen kan ha varit skodd med flätverk, då flera träpinnar, sammanhållet påträffades. Vid 1,80 m djup framkom steril moränlera (+46,60 möh).

Borrhöven 2 togs längre mot öster på gården, till ett djup av 5,00 m. Marknivån låg på +48,8 möh. Överst fanns 0,30 m sättsand och kullersten, och under gårdsbeläggningen påträffades ett kulturlager med trolig efterreformatorisk datering, ned till 1,00 m djup. Därunder framkom ett kulturlager, ned till 1,30 m djup, som kan ha tjänstgjort som bakgård, med medeltida datering. Det bestod av lerig humus, med inslag av trä, djurben, bränd lera och träkol. Vid 1,30 m djup framkom den äldsta markhorisonten, vilken hade inslag av bränd lera och träkol. Den sterila moränleran framkom vid ett djup av 1,65 m (+47,15 möh).

Kulturlagerstatus och förslag på fortsatta åtgärder

Kulturlagren är välbevarade, med tydliga lagerskiljen, och hög organisk halt. Gården har en ålderdomlig struktur och bebyggelsen härrör från 1800-1857, med ombyggnationer åren 1919 och 1960. Endast ett mindre antal ledningsdragningar verkar ha perforerat ytan. Kulturen har tagit del av den geotekniska rapporten, men ej resultat av miljöundersökning (Svensson 2017).

Kulturlager förekommer i båda borrhölen, från som högst 0,50 m under dagens marknivå. Uppdragsgivaren har inte presenterat något projekterat grundläggningsförslag.

Enligt den geotekniska rapporten föreslås två möjliga grundläggningsmetoder nämligen utskiftning eller utbredd jämntjock bottenplatta.

Utskiftning innebär att den organiska jorden utskiftas till ca 1,70-1,80 m djup mot kontrollerat komprimerat material. Detta förfarande innebär att en arkeologisk undersökning av området förordas.

För en utbredd jämntjock bottenplatta behöver endast mindre mängder material utskiftas, och skulle ingrepp kunna begränsas till de övre 0,50 m skulle endast arkeologisk schaktningsövervakning förordas. Vid detta förfarande rekommenderas att byggnadens grundtryck ej får överstiga 40 kPa för att undvika sättningar större än 0,025-0,050 m (Svensson 2017). För att utreda vilka ingrepp som är möjliga förordas en arkeologisk förundersökning.

Grundkonstruktionen bör i ett tidigt skede dimensioneras och samrådats med Kulturen och Länsstyrelsen.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-11426-2017	Fornlämning nr/art	RAÄ 73:1
Socken/stad	Lund	Kulturens projektnummer	61000-561
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Kv Paradis 45

Typ av exploatering	Geoteknisk och miljöundersökning
Uppdragsgivare	Peder Janson
Typ av undersökning	Arkeologisk schaktningsövervakning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Gertie Ericsson
Övrig personal	-
Fältarbetstid	2017-07-03

Fälttid	
Arkeolog	2 h
Maskin	-
Undersökningens omfattning	
Yta	2 Borrprov
Kubik	-
Schaktmeter	-
Kostnad för arkeologi	
Fältarbete	2 x 800= 1 600 SEK
Rapport	4 x 800= 3 200 SEK
Analyser	-
Övrigt	-
Summa:	4 800 SEK
Kostnad övrigt	
Maskiner	-
Bodar	-
Övrigt	-
Summa	-
Summa, faktisk	4 800 SEK
Summa, beslutad	Enligt löpande kostnad

Fyndmaterial (förvaring m.m.)	KM 95434:1, förvaras efter fyndfördelning på Kulturens magasin Diabasen.
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen
Ritningar, dokumentation	1 st A3 ritfilm: 2 sektionsritningar skala 1:20
Foto	15 digitala fotografier
Analyser	-
Övriga upplysningar	Geoteknisk rapport från Geoexperten AB

Referenser

André, A. & Högstedt, C. 1990. Kartornas Lund. 1580-talet till 1950. Gamla Lund förening för bevarande av stadens minnen, Årsskrift 72, 1990.

Andrén, A. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. RAÄ & SHM rapport. Medeltidsstaden 56. Stockholm.

Bevaringskommittén. 1983. Lunds stadskärna. Bevaringsprogram Krafts rote. Lund.
Bjerking, S.-E., Damell, D. & Gustavsson, J.-H. 1979. Bygga på kulturlager.
Förundersökningar och grundläggningsmetoder. Rapport R79:1984.
Byggforskningsrådet.

Blomqvist, R. 1951. Lunds historia 1 Medeltiden. CWK Gleerup. Lund

Eriksson, G. 2002. Kv Paradis 47, Lund. Arkeologisk förundersökning, Arkeologiska arkivrapporter från Lund nr 109. Kulturen, Lund.

Ericsson, G. Kv Paradis 51. Arkeologisk slutundersökning 2009 (in prep).

Karlsson, M. 2007. Kv Paradis 49, Lund. Arkeologisk förundersökning 2007. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 235. Kulturen, Lund.

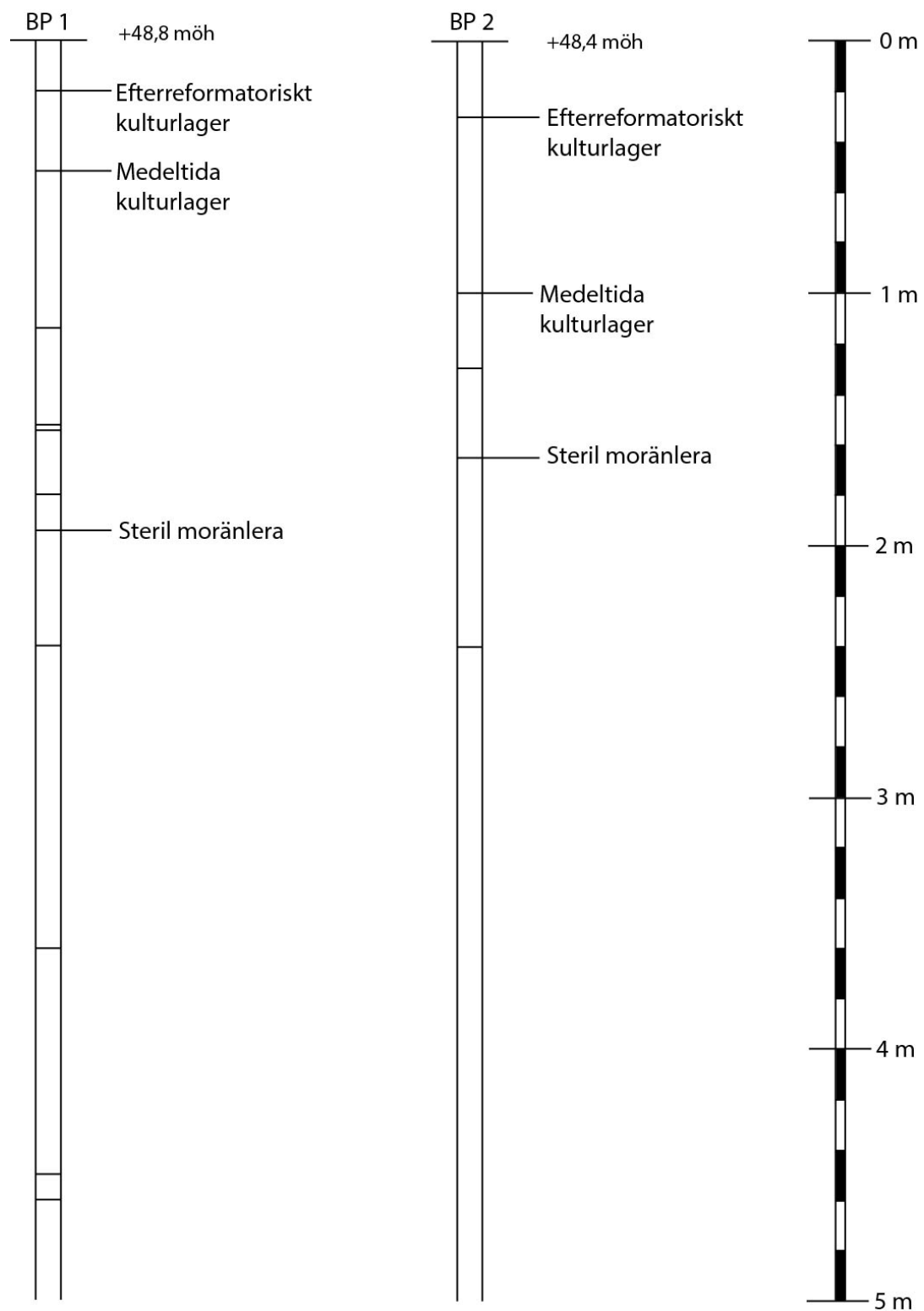
Kronroth, N. 2013. Kv Paradis 47. Fornlämning 73, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne.
Arkeologisk förundersökning 2013. Kulturmiljörapport 2013:27. Lund.

Svensson, R. 2017. Kv Paradis 45 i Lund. Nybyggnad av bostadshus. Geoteknisk undersökning. Markteknisk undersökningsrapport, MUR. Projektanvisningar. Arb nr 151-17. Geoexperten AB Geoteknisk konsult. Lund.

Bilagor

1. Sektionsritning
2. Fyndlista

Bilaga 1: Sektionsritningar borrhov

Beskrivning Borrprov

Borrprov 1:

0,00-0,20 m: Sand och kullersten.

0,20-0,50 m: Grå lerblandad humus, grovkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av tegel och träkol. Efterreformatiskt kulturlager, möjligen ett bärlager.

0,50-1,15 m: Brun humus, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, orange utfällningar, bränd lera, tegelbitar, djurben. Kulturlager med bakgårdskaraktär.

1,15-1,50 m: Brun humus, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av bränd lera, träkol, träflis, med hög organisk halt. Kulturlager som kan vara utlagt över en igenfylld latrin, möjligen för att åtgärda sättningar.

1,50-1,54 m: Gul, finkornig, fet, fuktig, kompakt lera. Troligen ett lerlock över latrin.

1,54-1,80 m: Brunt, organiskt kulturlager. Finkornigt, fett, fuktigt och kompakt. Inslag av pinnar, träkol, gödsel, dynga, fekalier, mossor. Troligen en igenfylld latrin, skodd med flätverk. Fynd av svartgods.

1,80-1,92 m: Sand

1,92 m -: Lermorän med sandskikt

Borrprov 2:

0,00-0,30 m: Sand och kullersten.

0,30-1,00 m: Grå humus, finkornig, fet, fuktig, kompakt. Inslag av tegelbitar, träkol, kalksten. Kulturlager med efterreformatisk datering, möjligen nivellering eller marklager.

1,00-1,30 m: Brun humus, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol, bränd lera, tegelbitar, djurben. Kulturlager med bakgårdskaraktär.

1,30-1,65 m: Gråbrun humus, finkornig, fet, fuktig och kompakt. Inslag av träkol och bränd lera. Kulturlager/äldsta markhorisonten.

1,65 m -: Lermorän med sandskikt.

Bilaga 2: Fyndlista

KM 95434:1

Fyndnr	Kontext	Material	Sakord	Formtyp	Del	Antal	Vikt, g
1	BP 1	Keramik	Kärl	Svartgods	Buk	1	13

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.
I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2017:1-2017:6 Finns att hitta på Samla.se

- 2017:7 Kv Kulturen 24, Lund. Geoteknisk undersökning 2015. Gertie Ericsson.
2017:8 Kv Kulturen 24, Lund. Förundersökningar 2013-2016. Aja Guldåker.
2017:9 Stångby kyrkby, fornlämning Stångby 22:1, Lunds kommun, Skåne. Arkeologiska förundersökningar 2002-2003 Gertie Ericsson.
2017:10 Kv Universitetet 1, Lund. Fornlämning Lund 73:1, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2015. Krister Kåm Tayanin.
2017:11 Innerstaden 2:1 – Stora Södergatan, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning
2017:12 Flackarp 30:1, Lunds och Staffanstorps kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2017. Krister Kåm Tayanin.
2017:13 Kv Garvaren 7 och 29, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2017. Jan Kockum.
2017:14 Kv Tegnér 2, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Ivan Balic.
2017:15 Kv Bispen 12, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2015. Ivan Balic.
2017:16 Kv Sankt Thomas 32, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Ivan Balic.
2017:17 Kv Eskil 19, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016–2017. Jan Kockum.
2017:18 Kv Brunius 2, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2017. Krister Kåm Tayanin.
2017:19 Kv Sankt Måns 4, fornlämning nr 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll/schaktningsövervakning 2015. Krister Kåm Tayanin och Gertie Ericsson.
2017:20 Gamla Staden 8:1 – Slottshagen, fornlämning Helsingborg 42, Helsingborgs stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2012. Gertie Ericsson.
2017:21 Stora Råby 33:18- Stora Råby kyrkogård, fornlämning nr 10, Stora Råby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2015. Ivan Balic.
2017:22 Kv Eskil 20, Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2017. Krister Kåm Tayanin.
2017:23 Kv Grynmalaren 38, Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Aja Guldåker.
2017:24 Håslövs stubbamölla, Södra Håslöv 18:2, Håslövs socken, Vellinge kommun, Skåne. Arbetsbeskrivning 2017. Henrik Borg, Olof Andersson.
2017:25 Kv Paradis 56, Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Geoteknisk undersökning 2017. Aja Guldåker.
2017:26 Kv Kulturen 4-8, Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Geoteknisk undersökning 2017. Aja Guldåker.
2017:27 Hallaröds kyrka, Hallaröd socken, Höörs kommun, Skåne. Rapport 2017. Carita Melchert.
2017:28 Hallaröds kyrka, Hallaröd socken, Höörs kommun, Skåne. Rapport 2017. Carita Melchert.
2017:29 Sandby 67:1, Fornlämning 93, Södra Sandby socken, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning. Aja Guldåker.
2017:30 Kv Paradis 45, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2017. Gertie Ericsson.